

Riigikogu õiguskomisjon
Lossiplats 1a
15165 Tallinn

Teie 14.09.2006.a nr 2-8/804

Meie 23.10.2006.a nr 1-8/149

Arvamuse andmine

Eesti Advokatuur arvab Vabariigi Valitsuse algatatud autoriõiguse seaduse, patendiseaduse, kasuliku mudeli seaduse, tööstusdisaini kaitse seaduse, mikrolülituse topoloogia kaitse seaduse, rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse, korruptsioonivastase seaduse, konkurentsiseaduse, karistusseadustiku, relvaseaduse, alkoholiseaduse, maksukorralduse seaduse, väärteomenetluse seadustiku, karistusseadustiku rakendamise seaduse ja elektrituruseaduse muutmise seaduse eelnõu kohta järgmist:

Advokatuur on ametiisiku mõiste sellise laiendamise vastu, millega muudetakse advokaat tema kutsetöö piires ametiisikuks.

Eelnõu § 9 p 37, KarS § 288 lõikes 1 laiendatakse ametiisiku mõistet. Kehtiva seaduse ja kohtupraktika kohaselt ei ole advokaat oma kutsetöö piires (õigusabi andmine) ametiisik. Seletuskirjas on nimetatud muudatust põhjendatud vajadusega viia karistusseadustik kooskõlla Euroopa Nõukogu korruptsiooni kriminaalõigusliku reguleerimise konventsiooni ning Euroopa Liidu Nõukogu raamotsusega korruptsioonivastase võitluse kohta erasektoris. Mõlemad nimetatud õigusaktid sätestavad, et karistatav peab olema alkaemaksu võtmine isiku poolt, kes ükskõik kellena juhib erasektori üksust või töötab selle heaks.

Advokatuur leiab, et ametiisiku mõiste selline laiendamine ei ole põhjendatud, sest konventsiooni ja raamotsuse kohaselt on karistatav üksnes alkaemaksu võtmine. KarS-is ei hõlma ametiisiku mõiste aga ainult alkaemaksu võtmist, vaid ka mitmeid teisi kuritegusid (nt KarS §§ 291, 299 ja 300) ning on mitme kuriteo puhul raskendavaks asjaoluks (nt KarS §§ 201, 391 ja 392). Seega on eelnõuga antav ametiisiku mõiste laiem, kui konventsioonis ja raamotsuses sätestatu.

Advokaatide osas on käsitlus, et ainuüksi teise isikuga käsunduslepingu sõlmimine, millega volitatakse käsundisaajat tegema toiminguid/tehinguid käsundiandja nimel, annab käsundisaajale ametiseisundi käsundiandjas ja muudab käsundisaaja ametiisikuks KarS mõttes, otseses vastuolus seadusest tuleneva keeluga samastada advokaati tema ülesannete täitmisest tulenevalt kliendiga (advokatuuriseaduse § 43 lg 4).

Lisaks on eelnõu teksti ja seletuskirja vahel vastuolu: eelnõu § 288 lg 1 teksti kohaselt eeldab isiku kvalifitseerimine kahte asjaolu – (A) ametiseisundit ja (B) seda, et isikule on pandud

„haldamis-, järelevalve- või juhtimisülesanded või varaliste väärtuste liikumist korraldavad või võimuesindaja ülesanded”. Viimatinimetatud elementi advokaadi-kliendi suhtes üldjuhul ei esine ja seega võiks asuda seisukohale, et eelnõu seletuskirjas tehtud viide advokaadi kvalifitseerimisele ametiisikuks on üldse ekslik. Normitehniliselt muudab element B suure osa elemendist A normi rakendamise seisukohalt mõttetuks (näide: riigi huve kahjustavat maatehingut ettevalmistanud ametnik omab küll ametiseisundit selle teingu ettevalmistamise tõttu, aga kui talle haldamis-, järelevalve jne ülesandeid pandud pole, siis ta KarS mõttes ka ametiisik ei ole).

Seletuskirjas on toodud järgmine näide: „Võib veel näiteks tuua ka juhtumi, kus advokaat, kes on pädev esindama oma klienti tsiviilasjas, võtab teiselt poolelt altkäemaksu ja loobub kliendi nimel hagist viimase tahte vastaselt või nõustub väiksema kahjuhüvitisega, kui oli kliendiga kokku lepitud. Õiguslikult ei peaks olema oluline, kas advokaadil on sel juhul alaline või ajutine ametiseisund juriidilises või füüsilises isikus, kuid praegu on viimane juhtum karistusõigusliku ametiisiku mõistega hõlmamata.”

Antud näide advokaadi poolt altkäemaksu võtmisest pole ametiisiku mõiste laiendamise põhjendamiseks asjakohane, sest kirjeldatud advokaadi tegu oleks karistatav KarS § 217² lg 1 järgi (eelnõu sõnastuses) ning selle eelduseks ei ole advokaadi käsitlemine ametiisikuna. KarS § 217² näeb küll koosseisulise tingimusena ette suure varalise kahju tekkimise, kuid advokatuuri hinnangul on see kriminaalpoliitiliselt korrektne. Riigi sekkumine sisuliselt lepingupoolte eraõiguslikesse suhetesse (mida käsundiandja ja käsundisaaja suhted oma olemuselt vaieldamatult kujutavad) peakski olema õigustatud ainult erakorralistel juhtudel.

Lähtudes eeltoodust teeb advokatuur ettepaneku mitte laiendada ametiisiku mõistet, vaid muuta vastavaid süüteo koosseise (§§ 293 ja 294) või lisada uus süüteo koosseis ärisuhtes altkäemaksu andmise ja võtmise kohta (analoogselt nt Saksa StGB §-ile 299).

Lisaks toetab advokatuur kuriteo aegumise regulatsiooni muutmist ning seoses sellega teeb ettepaneku muuta ka karistusregistri seaduse § 26 lõiget 5.

Muud märkused:

1. Eelnõu § 1 p 5, autoriõiguse seaduse (AutÕS) täiendamine §-iga 81⁴. Autori ja autoriõigusega kaasnevate õiguste omaja varaliste õiguste lahtine loetelu on antud AutÕS §-is 13. Lahtine loetelu ei ole kooskõlas väärtete määratletuse ja õigusselguse põhimõttega, mis on eelnõu seletuskirja kohaselt üks põhimõtetest, mida praegu kehtiv karistusõigus ja selle kohaldamise praktika täielikult ei järgi. Eelnõu üheks eesmärgiks on karistusõiguse nimetatud põhimõtetega vastavusse viimine.
2. Eelnõu § 2, patendiseaduse § 60² lõike 1 kohaselt kohaldatakse väärtetele karistusseadustiku sätteid, peab olema karistusseadustiku üldosa sätteid. Sama märkus eelnõu § 3, kasuliku mudeli seaduse § 57² lg 1, eelnõu § 4, tööstusdisaini kaitse seaduse § 90² lg 1 ning eelnõu § 5, mikrolülituse topoloogia kaitse seaduse § 62² lg 1 kohta.
3. Eelnõu § 6, rahapesu ja terrorismi tõkestamise seaduse § 2 kasutatakse mõistet üleandmine, direktiivides 2001/97/EÜ ja 2005/60/EÜ kasutatakse aga mõistet ülekanndmine. Seletuskirja kohaselt on rahapesu mõiste täpsustamine seotud just direktiivides kasutatud mõistetega ühtlustamisega.

4. Eelnõu § 9 p 7, KarS § 133 ja 134 täiendamine lõigetega 3 ja 4. Normitehnika põhimõtte on, et ühe muutmiskäsuga tehakse üks muudatus. Sama märkus eelnõu § 9 p 9 (KarS § 196 kehtetuks tunnistamine ning seadustiku 12.ptk 4.jagu muutmise), eelnõu § 9 p 40 (KarS § 292 lg 2 kehtetuks tunnistamine ning lg 1 muutmise) ning eelnõu § 9 p 58 (KarS § 376¹ ja 376² täiendamine lõikega 3) kohta.
5. Eelnõu § 9 p 15, KarS § 261 lg 1 jäetakse võrreldes kehtiva seadusega välja „tarbimisvõrku ebaseadusliku lülitumise teel”, seda muudatust seletuskirjas aga ei põhjendata.
6. Eelnõu § 9 p 12 ja 16, KarS § 206¹ ja § 217¹, seletuskirja kohaselt on karistatav ka IMEI-koodi muutmiseks spetsiaalsete vahendite omamine või nende vahendite üleandmine kolmandale isikule IMEI-koodi muutmiseks. KarS § 206¹ kohaselt karistatakse elektroonilise side võrgus kasutatavas terminaliseadmes identifitseerimisvahendi ebaseadusliku kõrvaldamise või muutmise eest ärilisel eesmärgil. KarS § 217¹ kohaselt karistatakse ebaseaduslikult kõrvaldatud või muudetud identifitseerimisvahendiga terminaliseadme kasutamise eest elektroonilise side võrgus. Seega ei ole sätestatud kuriteona nimetatud spetsiaalsete vahendite omamine ja nende üleandmine kolmandatele isikutele ning on vastuolu eelnõu ja seletuskirja vahel.
7. Eelnõu § 9 p 16, KarS 217¹. Seletuskirja kohaselt on eelnõuga võimalik konfiskeerida muudetud IMEI-koodiga mobiiltelefonid, kuid lisatavas paragrahvis ei ole konfiskeerimist sätestatud. KarS § 83 annab kohtule õiguse konfiskeerida aine või ese, kuid konfiskeerimine peab olema eriosa süüteo koosseisu sanktsioonis ette nähtud.
8. Eelnõu § 9 p 18, KarS § 218 lg 1 kasutatakse mõiste „lõhkematerjal”, kuigi eelnõu § 9 punktiga 5 asendatakse eelnõus mõiste „lõhkematerjal” mõistega „lõhkeaine”. Seletuskirjas viidatakse ekslikult KarS § 199 lõike 1 punktidele 1-3, peab olema lg 2 p 1-3.
9. Eelnõu § 9 p 19, KarS § 219 muutmise. Sättes antakse uus paragrahvi tekst, milles ei sisaldu enam juriidilise isiku vastutus.
10. Eelnõu § 9 p 32, KarS § 255 lg 1 kohaselt on kuritegeliku ühendusega tegemist ka juhul, kui selle tegevus on suunatud vähemalt kolmeastase vangistusega karistatavate teise astme kuritegude toimepanemisele. Seletuskirja kohaselt laiendatakse KarS §-i 255 toimeala ka teise astme süütegudele, mis on karistatavad kuni kolmeastase vangistusega. Ühel juhul on tegemist miinimum- ja teisel juhul maksimumkaristusmääraga. Seletuskirja kohaselt on sätte muutmise eesmärgiks seadustiku kooskõlla viimine rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise ÜRO konventsiooniga. Konventsiooni kohaselt peab olema karistatav ka sellisesse ühendusse kuulumine, mille tegevus on suunatud süütegudele, mille eest näeb siseriiklik õigus ette karistuse ülemmäärana vähemalt neljaastase vangistuse. Seega ei ole eelnõu § 9 p 32, KarS § 255 lg 1 vastavuses seletuskirja ning nimetatud konventsiooniga. Siinjuures tuleb juhtida tähelepanu sellele, et konventsiooni eesti keelne tõlge ei vasta konventsiooni inglise keelsele tekstile. Inglise keelse teksti kohaselt peab tegemist olema vähemalt 4 aastase maksimumkaristusega (*maximum deprivation of liberty of at least four years*).
11. Lisaks räägitakse seletuskirjas ekslikult teise astme süütegudest. KarS-i kohaselt jagunevad süüteod väärtegudeks ja kuritegudeks ning kuriteod esimese ja teise astme kuritegudeks.
12. Eelnõu § 9 p 34, KarS § 264 lg 1 p 2 on arusaamatu, miks avalikus kohas looma suhtes lubamatu teo toimepanemine on tegu kriminaliseeriv tunnus. Oluline peaks nimetatud teo puhul olema teo iseloom, mitte teo toimepanemise koht.

13. Eelnõu § 9 p 35, KarS § 279 lõikega 2 lisatakse juriidilise isiku vastutus riikliku järelevalve teostamise takistamise eest. Praegu on juriidilise isiku vastutus sätestatud mitmetes valdkonna seadustes. Seoses eelnõuga tehtava muudatusega tuleb aga neis valdkonna seadustes vastavad sätted kehtetuks tunnistada. Nt relvaseaduse § 89⁶, vereseaduse § 25, turvaseaduse § 60 ning ravimiseaduse § 111.
14. Eelnõu § 9 p 45, KarS § 300², eelnõu § 9 p 47, KarS § 311 ning eelnõu § 9 p 48, KarS § 311¹-311³ sätestatakse teadvalt ebaseadusliku notari ametitoimingu, kohtulahendi või vääртеootsuse tegemine. Samas ei ole arvestatud Eesti Kaubandus-Tööstuskoja märkust täiendada KarS § 281 lõiget 1 sõnaga „teadvalt”. Märkusega mitteamestamist on põhjendatud sellega, et KarS § 15 lg 1 kohaselt on kuriteona karistatav ainult tahtlik tegu, kui KarS ei sätesta karistust ettevaatamatusest toimepandud teo eest. Seega ei ole otsese tahtluse nõude sätestamine otstarbekas. Samal põhjusel ei peaks mõiste „teadvalt” sisalduma ka eelnõu § 9 punktides 45, 47 ja 48.
15. Eelnõu § 9 p 47, KarS § 311 tekstis võiks analoogselt eelnõu § 9 punktiga 48 lisatavate §-idega 311¹-311³ tuua sõnad „kohtuniku poolt” lause algusesse (*Kohtuniku poolt teadvalt ebaseadusliku kohtuotsuse või –määruse tegemise eest*). Samamoodi võiks ühtlustada §-ides 311, 311¹ ja 311² mõisted „kohtuotsus või –määrus” ja „kohtulahend”.
16. Eelnõu § 9 p 51, KarS § 326 muutmine, võiks selguse huvides anda muudetud § 326 tekst tervikuna, sest praegusest muutmiskäsust ei selgu üheselt, et paragrahvi tekstis lisatakse kahte kohta peale sõna „kinnipeetava” sõnad „arestialuse või vahistatu”.
17. Eelnõu § 9 p 53, KarS § 331² lisamine. Kehtivas seaduses on § 331² olemas, seega peaks lisatav paragrahv olema § 331³. Seletuskirja kohaselt on suure kahju tekitamise puhul karistus võrdne usalduse kuritarvitamise eest ettenähtava sanktsiooniga. Sama on aga vaid kuni viieaastase vangistuse sanktsioon, kuid erinevalt usalduse kuritarvitamise kuriteost, ei ole kohtutäituri poolt suure varalise kahju tekitamise puhul ette nähtud rahalist karistust.
18. Eelnõu § 9 p 55, KarS § 372 lisatakse vääртеona tegutsemine tunnustamata ettevõtte kaudu valdkonnas, kus ettevõtte tunnustamine on nõutav. Praegu on nimetatud vääртеgu sätestatud eriseadustes, nt toiduseaduse § 53¹, söödaseaduse § 51⁴ ning loomade ja loomsete saadustega kauplemise ning nende impordi ja ekspordi veterinaarjärelevalve seaduse § 62. Seega tuleb vastavad eriseaduste sätted käesoleva eelnõuga kehtetuks tunnistada.
19. Eelnõu § 9 p 63, KarS § 381 jäetakse välja vastutus avalikkusele äriühingu varalise seisundi kohta andmete esitamata jätmise või ebaõigete andmete esitamise eest. Seda muudatust ei ole seletuskirjas põhjendatud.

Lugupidamisega

Aivar Pilv
Esimees